

6. Approksimointialgoritmit

Tässä luvussa käsitellään lyhyesti approksimointiin liittyvät peruskäsitteet ja joitain keskeisiä approksimoituvuustuloksia.

Tavoitteena on, että opiskelija

- näkee approksimointialgoritmien merkityksen NP-kovien approksimointialgoritmien ratkaisemisessa,
- oppii soveltamaan yleisiä approksimointitarkkuuteen liittyviä käsitteitä,
- tutustuu perusteellisesti joihinkin keskeisiin approksimointialgoritmeihin ja
- saa jonkinlaisen käsityksen approksimointilähestymistavan rajoituksista.

Aihepiiriin voi perehtyä tarkemmin syksyllä 2004 pidettävällä erikoiskurssilla.

6.1 Peruskäsitteet

Kurssilta *Laskennan teoria* tiedetään, että

- monet keskeiset ongelmat ovat NP-täydellisiä ja
- nykytietämyksen valossa NP-täydellisiä ongelmia ei osata ratkaista polynomisessa ajassa.

Käytännössä pitää siis tinkiä jostain:

1. käytetään ei-polynomisia algoritmeja; tämä toimii jos ongelmat ovat riittävän pieniä (esim. TSP ja branch-and-bound) tai pahimman tapauksen syötteet ovat harvinaisia (lineaarinen ohjelmointi ja simplex),
2. rajoitutaan sopiviin erikoistapauksiin (esim. SAT-ongelman erikoistapaus 2-SAT, joka kuuluu luokkaan P),
3. käytetään [satunnaisalgoritmeja](#), jotka pienellä todennäköisyydellä antavat väärän vastauksen (NP-kovilla ongelmilla luultavasti toimii vain yhdistettynä approksimointiin) tai
4. käytetään [approksimointialgoritmeja](#), jotka voivat antaa "lievästi virheellisiä" vastauksia.

Johdattelevana esimerkkinä tarkastellaan solmupeiteongelmaa.

Varsinainen solmupeiteongelma (Vertex Cover, VC) on seuraava päätösongelma:

Annettu: suuntaamaton verkko $G = (V, E)$,
luonnollinen luku k

Kysymys: onko verkossa G kokoa k oleva solmupeite, s.o. joukko $C \subseteq V$ jolla $|C| = k$ ja kaikilla $(u, v) \in E$ pätee $u \in C$ tai $v \in C$.

Solmupeiteongelma on tunnetusti NP-täydellinen.

Vastaava optimointiongelma **VC-opt** on seuraava:

Annettu: suuntaamaton verkko G

Määrättävä: verkon G pienimmän solmupeitteen koko.

Jos VC-opt osattaisiin ratkaista polynomisessa ajassa, niin sama pätesi ilmeisesti myös ongelmalle VC, jolloin siis olisi $P = NP$. Sanomme siis (hieman epämuodollisesti), että VC-opt on **NP-kova** ongelma.

Yleensä se mistä varsinaisesti ollaan kiinnostuneita on asiaan liittyvä **etsintäongelma**. Siis esim. solmupeitteen tapauksessa halutaan itse pienin solmupeite, ei pelkästään sen kokoa. Tätäkin sanotaan NP-kovaksi, kun päätösongelma on NP-täydellinen.

Tarkastelemme seuraavaa ahnetta heuristiikkaa solmupeitteen minimointiongelmalle:

GreedySetCover(V, E):

$C := \emptyset$

$E' := E$

while $E' \neq \emptyset$ **do**

(1) valitse jokin $(u, v) \in E'$

$C := C \cup \{u, v\}$

poista joukosta E' ne kaaret,
joiden päätepiste on u tai v

return C

Selvästi algoritmi GreedyVertexCover toimii polynomisessa ajassa, ja sen palauttama C on solmupeite.

Mitä voidaan sanoa solmupeitteen C koosta verrattuna pienimpään mahdolliseen?

Olkoon A niiden kaarten joukko, jotka tulevat valituksi rivillä (1).

Koska lisäyksen $C := C \cup \{u, v\}$ jälkeen poistetaan kaikki solmuihin u ja v liittyvät kaaret, millään kahdella joukon A kaarella ei voi olla yhteistä päätepistettä. Siis $|C| = 2|A|$.

Olkoon C' mielivaltainen solmupeite. Erityisesti C' sisältää ainakin toisen päätepisteen jokaisesta joukon A kaaresta. Koska mikään päätepiste ei kuulu useaan joukon A kaareen, niin $|C'| \geq |A|$.

Siis $|C| = 2|A| \leq 2|C'|$. Erityisesti jos C' on pienin solmupeite, nähdään että C on korkeintaan kaksi kertaa optimaalisen kokoinen.

Esitetään nyt yleisempiä määritelmiä.

Optimointiongelma on kolmikko $\Pi = (D, S, c)$ missä

- joukko D on ongelman **tapausten** joukko,
- kullakin $x \in D$ joukko $S(x)$ on tapauksen x **mahdollisten ratkaisujen** joukko ja
- jokaisella $x \in D$ ja $s \in S(x)$ on määritelty **kustannus** $c(x, s) \geq 0$.

Esimerkiksi solmupeiteongelman tapauksessa D on kaikkien verkkojen kokoelma, $S(G)$ on verkon G solmupeitteiden joukko ja $c(G, C) = |C|$.

Tarkastelemme jatkossa lähinnä minimointiongelmia. Tällöin merkitsemme $c^*(x) = \min_s c(x, s)$. Ratkaisu $s^* \in S(x)$ on tapauksen x **optimaalinen ratkaisu** jos $c(x, s^*) = c^*(x)$. Ratkaisun $s \in S(x)$ **approksimointisuhde** on

$$r(x, s) = \frac{c(x, s)}{c^*(x)}.$$

Algoritmi A on **ρ -approksimointialgoritmi** jos kaikilla $x \in D$ sen tuloste $s = A(x)$ toteuttaa ehdon

$$r(x, s) \leq \rho.$$

Siis aina $\rho \geq 1$, ja $\rho = 1$ tarkoittaa tarkkaa ratkaisua.

Esimerkki GreedyVertexCover on VC-opt-ongelman 2-approksimointialgoritmi.

Toisaalta samansukuiselle klikin maksimointiongelmalle ei ole olemassa ρ -approksimointialgoritmia **millään** ρ ellei sitten päde $P = NP$ [Arora, Lund, Motwani, Sudan, Szegedy 1992]. Tämä on esimerkki siitä, että yksinkertaisetkaan palautukset eivät yleensä säilytä approksimoituvuutta.

Huomautus 1 Toisinaan ratkaisun $s \in S(x)$ tarkkuus ilmoitetaan suhteellisena hyvyytenä

$$\frac{c(x, s) - c^*(x)}{c^*(x)} = r(x, s) - 1.$$

Huomautus 2 Vastaavasti maksimointiongelmallalla $c^*(x) = \max_s c(x, s)$ ja

$$r(x, s) = \frac{c(x, s)}{c^*(x)}.$$

Siis tässäkin aina $r(x, s) \geq 1$.

Huomautus 3 Approksimaatiotarkkuus voi myös riippua syötteen koosta. Esim. $\log n$ -approksimointialgoritmin tulosteella s pätee

$$c(x, s) \leq (\log n)c^*(x)$$

kaikilla x joiden koko on korkeintaan n .

Jos ongelmalle Π on jokaisella $\rho > 1$ olemassa polynomisessa ajassa toimiva approksimointialgoritmi A_ρ , sanomme että ongelmalla Π on **polynominen approksimointiskeema**.

Tässä ρ ei ole osa algoritmien syötettä, vaan kullakin ρ on oma algoritminsä A_ρ . Erityisesti algoritmien A_ρ aikavaativuudet saavat kasvaa mielivaltaisen nopeasti, kun ρ lähestyy ykköstä.

Esimerkki Jos kauppamatkustajan ongelmassa oletetaan, että verkon solmut ovat tason pisteitä ja kustannusfunktio niiden välinen euklidinen etäisyys, niin ongelmalle on ajassa $O(n(\log n)^{c/\varepsilon})$ (c vakio) toimiva $(1 + \varepsilon)$ -approksimointialgoritmi millä tahansa $\varepsilon > 0$ [Arora 1996]. $\square$

Algoritmi A on **täysin polynominen approksimointiskeema** ongelmalle Π , jos jokaisella syötteellä (x, ε) algoritmi

- pysähtyy ajassa $p(|x|, 1/\varepsilon)$, missä p on polynomi ja $|x|$ syötteen x koko, ja
- tulostaa ratkaisun $s \in S(x)$ jolla $r(x, s) \leq (1 + \varepsilon)$.

”Pelkkään” polynomiseen approksimointiskeemaan verrattuna lisävaatimus on siis, että suoritus aika on polynominen tarkkuusparametrin $1/\varepsilon = 1/(1 - \rho)$ suhteen.

6.2 Kauppamatkustajan ongelma

Kauppamatkustajan ongelman (Travelling Salesman Problem, TSP) optimointiversio on seuraava:

- D koostuu kaikista painotetuista suuntaamattomista verkoista (V, E, d) , $d: E \rightarrow \mathbf{R}_+$
- $S(V, E, d)$ koostuu verkon (V, E) Hamiltonin kehistä ja
- $c((V, E, d), p)$ on kehän p kaarien painojen summa.

Yleensä oletetaan että verkko on täydellinen ($E = V \times V$). Tällöin kaaren (u, v) "puuttuminen" voidaan esittää asettamalla etäisyydeksi $d(u, v)$ jokin suuri luku.

Tarkastelemme lähinnä ongelman **metristä** erikoistapausta Δ TSP, jossa oletetaan lisäksi kolmioepäyhtälö

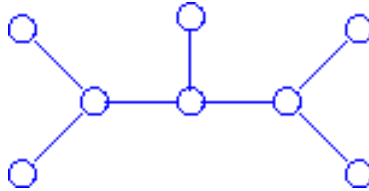
$$d(x, z) \leq d(x, y) + d(y, z)$$

kaikilla $x, y, z \in V$. Siis d on pseudometriikka joukossa V . (Koska verkko on suuntaamaton, on aina $d(x, y) = d(y, x)$.)

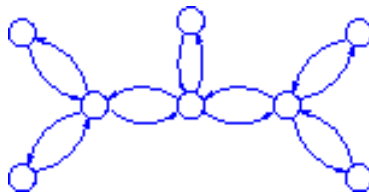
Tarkastellaan approksimointia pienimmän virittävän puun (MST) avulla.

MST-TSP(V, E, d):

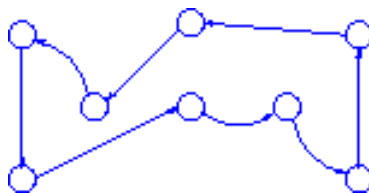
1. Muodosta verkon (V, E, d) pienin virittävä puu $T \subseteq E$.
2. Muodosta puusta T suunnattu verkko $G' = (V, T')$ ottamalla jokainen kaari kumpaankin suuntaan. (Huom. verkossa G' jokaisen kaaren tuloaste = lähtöaste)
3. Muodosta verkossa G' Eulerin kehä p'
4. Muodosta Eulerin kehästä p' Hamiltonin kehä p oikaisemalla niiden solmujen ohi, joissa on ko käyty.
5. Palauta p .

Pienin virittävä puu T .

Suunnattu verkko jossa Eulerin kehä

Eräs tapa oikaista polku

Aiemmin esitettyjen verkkoalgoritmien avulla on selvää, että MST-TSP voidaan toteuttaa polynomisessa ajassa. Tarkastellaan sen approksimointitarkkuutta.

Mistä tahansa Hamiltonin kehästä saadaan virittävä puu jättämällä pois yksi kaari. Siis jos $c(p^*)$ on lyhimmän TSP-reitin kustannus ja $c(T)$ pienimmän virittävän puun kustannus, pätee

$$c(T) \leq c(p^*).$$

Eulerin kehälle p' kukin puun T kaari tulee kahdesti, joten

$$c(p') = 2c(T).$$

Kolmioepäyhtälön nojalla

$$c(p) \leq c(p').$$

Yhdistämällä edelliset saadaan

$$c(p) \leq c(p') \leq 2c(T) \leq 2c(p^*),$$

joten MST-TSP on 1-approksimointialgoritmi.

Algoritmia voidaan parantaa valitsemalla verkko G' huolellisemmin.

Tarvittava perusominaisuus on, että verkossa G' voidaan muodostaa Eulerin kehä. Muodostetaan siis *suuntaamaton* verkko G' , jonka kaikki solmut ovat parillisasteisia.

Olkoon $U \subseteq V$ niiden solmujen joukko, joiden aste verkossa (V, T) on pariton. Huomaa, että $|U|$ on parillinen.

Tunnetuilla tekniikoilla (ks. esim. Papadimitriou ja Steiglitz) voidaan muodostaa sellainen solmujoukon U pariutus M , jonka **paino** $c(M) = \sum_{(u,v) \in M} d(u,v)$ on pienin mahdollinen. Asettamalla nyt algoritmin MST-TSP askelessa 2

$$G' := (V, T \cup M)$$

saadaan **Christofidesin algoritmi**.

Huomaa, että verkossa G' jokainen solmu on parillisasteinen, joten Eulerin kehä p' todella voidaan muodostaa.

Algoritmin MST-TSP analyysin tapaan Christofidesin algoritmille saadaan

$$c(p) \leq c(T) + c(M) \leq c(p^*) + c(M).$$

Kustannuksen $c(M)$ arvioimiseksi ajatellaan ensin muodostetuksi TSP-reitti $\hat{p}$ pelkästään joukon U solmuille. Kun oletetaan $\hat{p}$ valitun optimaalisesti, niin kolmioepäyhtälöstä seuraa

$$c(\hat{p}) \leq c(p^*).$$

Polusta $\hat{p}$ saadaan kaksi joukon U pariutusta, joista ainakin toinen on kustannukseltaan korkeintaan puolet koko polun kustannuksesta. Siis

$$c(M) \leq \frac{1}{2}c(p^*).$$

Kaikkiaan siis

$$c(p) \leq \frac{3}{2}c(p^*)$$

eli Christofidesin algoritmi on 3/2-approksimointialgoritmi.

Yleisen TSP:n approksimoiminen näyttää paljon vaikeammalta.

Lause Jos $P \neq NP$, niin kauppamatkustajan ongelmalle ei ole polynomisessa ajassa toimivaa ρ -approksimointialgoritmiä millään vakiolla ρ .

Todistus Oletetaan, että A on ρ -approksimointialgoritmi. Ratkaistaan Hamiltonin kehä -ongelma (HC) algoritmin A avulla.

Kun on annettu suuntaamaton verkko $G = (V, E)$, muodostetaan TSP-tapaus (V, E', d) missä $E' = V \times V$ ja

$$d(u, v) = \begin{cases} 1 & \text{jos } (u, v) \in E \\ \lceil \rho \rceil |V| + 1 & \text{muuten} \end{cases}$$

Väitetään, että verkossa G on Hamiltonin kehä, jos ja vain jos algoritmi A syötteellä (V, E', d) tulostaa reitin, jonka kustannus on korkeintaan $\lceil \rho \rceil |V|$.

Jos verkossa G ei ole Hamiltonin kehää, niin selvästi verkon (V, E', d) jokaisen TSP-reitin kustannus on vähintään $\lceil \rho \rceil |V| + 1$.

Oletetaan toisaalta, että verkossa G on Hamiltonin kehä. Siis verkon (V, E', d) optimaalisen TSP-reitin kustannus on $|V|$. Oletuksen mukaan A tulostaa reitin, jonka kustannus on korkeintaan $\rho|V|$.

Siis HC voidaan ratkaista seuraavasti:

1. Muodosta $G' = (V, E', d)$ kuten edellä.
2. Ratkaise TSP-tapaus G' algoritmilla A .
3. Jos tuloksen kustannus on korkeintaan $\rho|V|$, vastaa "kyllä", muuten "ei".

Koska HC on NP-täydellinen, väite seuraa. $\square$

6.3 Joukkopeiteongelma (Set Cover, SC)

Käytetään joukon X potenssijoukosta (kaikkien osajoukkojen joukosta) merkintää $\mathcal{P}(X)$:

$$\mathcal{P}(X) = \{U \mid U \subseteq X\}.$$

Osajoukkokokoelma $F \subseteq \mathcal{P}(X)$ on perusjoukon X **joukkopeite** jos $\cup C = X$, ts. kaikilla $x \in X$ pätee $x \in U$ jollakin $U \in C$.

Tästä saadaan päätösongelma Set Cover:

Annettu: perusjoukko X , osajoukkokokoelma $F \subseteq \mathcal{P}(X)$

Kysymys: onko olemassa $C \subseteq F$ jolla $|C| = k$ ja C on joukkopeite

Set Cover on NP-täydellinen (palautus ongelmasta Vertex Cover).

Tarkastellaan ahnetta approksimointialgoritmia joukkopeitteen minimointiongelmalle.

GreedySetCover(X, F):

$U := X$

$C := \emptyset$

while $U \neq \emptyset$ **do**

    valitse $S \in F$ jolla $|S \cap U|$ on suurin

$U := U - S$

$C := C \cup \{S\}$

return C

Ilmeisesti GreedySetCover toimii polynomisessa ajassa ja sen palauttama C on joukkopeite. Arvioidaan joukkopeitteen C kokoa.

Merkitään $H_n = \sum_{i=1}^n (1/i)$. Muistetaan $H_n \sim \ln n$.

Lause [Johnson 1979] GreedySetCover on H_m -approksimointialgoritmi, missä $m = \max \{ |S| \mid S \in F \}$.

Huom. tässä siis approksimointitarkkuus ei ole vakio vaan riippuu syötteen koosta.

Todistus Olkoot joukkopeitteeseen C valitut joukot valitsemisjärjestyksessä $S_1, \dots, S_{|C|}$. Merkitään

$U_i = X - \bigcup_{j=1}^{i-1} S_j$. Siis iteraatiokierroksella i joukon $S_i \cap U_i$ alkioit tulevat ensimmäistä kertaa peitetyksi.

Jokainen $x \in X$ kuuluu joukkoon $S_i \cap U_i$ tasan yhdellä i . Liitetään alkioon x paino $c_x = 1/|S_i \cap U_i|$. Siis joukon $S_i \cap U_i$ kokonaispaino on

$$\sum_{x \in S_i \cap U_i} c_x = |S_i \cap U_i| \cdot 1/|S_i \cap U_i| = 1.$$

Koko perusjoukon paino on siis lopullisen peitteen koko:

$$\sum_{x \in X} c_x = |C|.$$

Olkoon C^* pienin joukkopeite. Voimme arvioida

$$|C| = \sum_{x \in X} c_x = \sum_{x \in C^*} c_x \leq \sum_{S \in C^*} \sum_{x \in S} c_x.$$

Osoitamme seuraavaksi, että kaikilla $S \in F$ pätee

$$\sum_{x \in S} c_x \leq H_{|S|}.$$

Kiinnitetään mielivaltainen $S \in F$ ja merkitään

$$v_i = |S - (S_1 \cup \dots \cup S_i)| = |S \cap U_{i+1}|.$$

Eryteisesti $v_0 = S$. Olkoon k pienin, jolla $v_k = 0$ eli $S \subseteq S_1 \cup \dots \cup S_k$. Koska iteraatiokierroksella i peitetyksi tulee $v_{i-1} - v_i$ joukon S alkioita,

$$\sum_{x \in S} c_x = \sum_{i=1}^k (v_{i-1} - v_i) |S_i \cap U_i|^{-1}.$$

Koska S_i valittiin ahneesti,

$$|S \cap U_i| \leq |S_i \cap U_i|,$$

joten

$$\begin{aligned} \sum_{x \in S} c_x &\leq \sum_{i=1}^k (v_{i-1} - v_i) |S \cap U_i|^{-1} \\ &= \sum_{i=1}^k (v_{i-1} - v_i) / v_{i-1}. \end{aligned}$$

Koska kaikilla $a \leq b$ pätee

$$(b - a)/b \leq \frac{1}{b} + \frac{1}{b-1} + \frac{1}{b-2} + \dots + \frac{1}{a+1} = H_b - H_a,$$

saadaan

$$\begin{aligned} \sum_{x \in S} c_x &\leq \sum_{i=1}^k (H_{v_{i-1}} - H_{v_i}) \\ &= H_{v_0} - H_{v_k} \\ &= H_{|S|}. \end{aligned}$$

Saadaan siis

$$|C| \leq \sum_{S \in C^*} \sum_{x \in S} c_x \leq |C^*| H_{|S|}.$$

□

Ei pidetä luultavana, että joukkopeiteongelmalla olisi oleellisesti tätä parempaa approksimointialgoritmia.

Tiedetään, että jos ongelmalla olisi ρ -approksimointialgoritmi missä $\rho < (1 - o(1)) \ln n$, niin pätsi

$$\text{NP} \subseteq \text{DTIME}(n^{O(\log \log n)})$$

eli NP-ongelmat olisivat vain "hieman" eksponentiaalisia [Feige 1996].